

Naziv originala:

Nafisa Haji

THE WRITING ON MY FOREHEAD

Copyright © by Nafisa Haji, 2009

Copyright © za srpsko izdanje Alnari d.o.o. 2008

ISBN 978-86-7710-404-7

NAFISA HADŽI

*molitva
moje
majke*

Prevela Ljiljana Petrović

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2009.

*Za mamu i tatu, Madži i Bapadžija,
Nanimu i Nanu, Kaladžan, Marija-kalu,
Teta Mamu, Ma, Veliku Nanimu, Mamicu,
Banu-kalu, Habiba-kalu, Fupidžan i Bibi –
čije su mi priče pomogle da shvatim ono što je bilo*

*Za Alija,
mog junaka u priči o onome što jeste*

*I za Halila,
moj prozor u priču o onome što će biti*

*Prst se pomera i piše, a kad napiše dalje ide;
i sva tvoja mudrost i molitve ne mogu ga navesti
da izbriše makar pola retka, i sve tvoje suze
sprati ne mogu nijednu ispisanu reč.*

– Omar Hajam, Rubaije

(po engleskom prevodu Edvarda Ficdžeralda)

Prvo poglavlje

Zatvaram oči i zamišljam kako mi majka dodiruje lice, razgoneći talog dečjih košmara. Njen prst prelazi preko mog čela, ispisujući slova i reči molitve koju nikad nisam razumela, koju nikad nisam želela da razumem, dok se njene usne pomeraju u gotovo nemom šapatu. A sada, dok se budim iz košmara koji je prerastao u rutinu – oblivena znojem, isprekidanog daha, unapred pomirena sa dugim besanim satima koji će uslediti – prisećam se njenog utešnog dodira i žudim za njim kao nikad ranije, dok je bila živa.

Odmahujem glavom kako bih odagnala čežnju. Svet koji nas okružuje bespovratno se promenio i zbog svega što se u međuvremenu izdešavalo znam da je kucnuo čas da dajem umesto da primam utehu, mada se još nisam pokazala doraslom tom zadatku. Ustajem iz kreveta i krećem u tihi noćni pohod kroz hodnik. Zastajem pred vratima sobe u kojoj je moja sestra provela svoje detinjstvo. Njena kćerka Sakina spava unutra. Njene malene grudi ujednačeno se spuštaju i podižu dok, sklupčanog tela, leži u uglu starog Amininog kreveta, okružena mrakom i tišinom i utonula u spokoj kakav ja odavno nisam osetila.

Svake noći proganja me isti san.

Probijam se kroz mnoštvo ljudi koji se vrzmaju po beskrajnom zelenom travnjaku, tražeći nekoga. Uspaničeno prolazim pored konobara koji nose poslužavnike sa biskvitima, sendvičima i šoljama za čaj. Konobari na sebi imaju besprekorno bele uniforme i leptir-mašne, stolovi su

prekriveni belim lanom, a na stolicama se tiska legija tetaka, teča, ujni i ujaka. Iza vrta se nalazi paviljon sa stolarijom od tikovine, a na stolicama sa trščanim naslonima sede bledunjave aveti britanskih oficira i njihovih supruga, ljudi koji su osnovali taj posed i čija su imena i dalje ugravirana na pločicama ispred glavnog ulaza. Britanci lagano pijuckaju svoj džin i viski, kuckaju se čašama i podsmevaju se ludorijama starosedelaca.

Uspaničeno nastavljam potragu, znajući da svaki trenutak predstavlja gubitak. I smrt. Takođe znam da sanjam, ali ta spoznaja ne umanjuje osećaj hitnosti. Ako na vreme pronađem Aminu, sve će biti u redu. Dok se približavam rubovima raštrkane svetine, vidim ono što ranije nisam videla – da je beskraj puka iluzija i da je travnjak okružen visokim zidovima. Sa druge strane dopire grmljavina koja zaglušuje zveckanje čaša, odjek zvonkog smeha i žamor brbljivih glasova. Zaprepasčeno zurim u zid i primećujem da on počinje da se smanjuje i spušta, otkrivajući prizor koji je dotad bio skriven od mog pogleda. Primećujem horde srditih ljudi, oblake prašine i krhotina koji lebde nad srušenim gradom. U daljini nazirem dva stuba dima koji se izdižu iz haosa.

Okrećem glavu kako bih utekla od zastrašujućeg prizora i tada vidim nju. Stoji sama, na suprotnom kraju travnjaka. Put se otvara i počinjem da trčim, ali tada čujem glasove iza leđa, glasove koji dovikuju moje ime. Zastajem i okrećem se da vidim ko me zove. Jedna starica uspaničeno maše rukama, pokazujući mi da požurim. Druga starica, moja baka, tužno odmahuje glavom. Jedan starac – obučen kao Gandi, isprebijan i pun modrica – zabacuje ramena unazad i izvikuje nešto što ne mogu da čujem, podižući pesnicu u znak protesta. Tu je i jedna bela žena, sasvim drugačija od supruga britanskih oficira, koja pleše sama u ritmu melodije koju ne mogu da čujem, grleći svog nevidljivog partnera. Svi ti ljudi predstavljaju poznate likove iz priča kojih sam se naslušala u detinjstvu, iz priča koje su me vodile kroz život.

Ali, sada im okrećem leđa zato što je Amina još tamo, sama na rubu travnjaka. Obučena je u crveno, baš kao na svom venčanju, a glava joj

Molitva moje majke

je obmotana dugom dupatom.* Počinjem mahnito da trčim ka njoj, izvikujući upozorenje koje ona ne čuje. Tada, odnekud iza mene, odjekuje hitac. Amina pada na zemlju, a njena tamnocrvena krv natapa njenu jarkocrvenu odeću. Vrištim iz sve snage, ali ne puštam ni glasa.

Neko stoji pored mene. Neka devojčica. Tada shvatam da je ona zapravo sve vreme bila tu. Da se zajedno sa mnom probijala kroz masu, pokušavajući da spase svoju majku. Okrećem glavu i vidim da mi pruža ruke. I ja pružam ruke ka njoj i primećujem da nešto stiskam u šaci. I ona to primećuje i naglo se povlači. Spuštam pogled i shvatam zašto. Pogrešila sam. Onaj hitac nije odjeknuo iza mojih leđa. Već iz pištolja koji držim u ruci.

Ako ćemo pravo, nema tu nikakve misterije. Lako mogu da dokučim značenje tog sna. Ali i dalje ne mogu da dokučim šta bi trebalo da uradim. Prilazim krevetu i zastajem, posmatrajući malu Sakinu. Lice joj je skriveno od mog pogleda, okrenuto na drugu stranu. Ruke su joj čvrsto obmotane oko lutke koja je nekada pripadala njenoj majci. Prekrštam ruke ispred grudi, zatečena spoznajom sa kakvom je lakoćom moja mala sestričina sve to prisvojila. Amininu sobu. I Aminine igračke. Prisećam se ljutih bitaka koje sam vodila sa sestrom kada bih ja pokušala da prisvojim nešto što je njeno. Okršaja i čarki koji su se po pravilu okončavali prigodnim naravoučenijem naše majke. Ali, to je bilo davno. U vreme kada sam bila dovoljno mala da poželim sve što je Amina imala. U vreme pre nego što sam počela da kolutam očima kad bi nas majka zasula svojim moralnim poukama. Dok okrećem leđa i lagano krećem ka vratima, pogled mi privlači kutija za nakit koja stoji na komodi pored kreveta i u mojim mislima oživljava sećanje na još jednu od tih davnašnjih bitaka. Na okršaj koji se odigrao baš tu, u sobi u kojoj sad spava Aminina kćerkica.

Amina me je tako čvrsto ščepala da sam na jedvite jade uspela da oslobodim jednu ruku, da je zgrabim za kosu i cimmem iz sve snage. Amina je, naravno, zavrištala, ali to nije bilo ništa u poređenju sa

* Duga marama koja predstavlja sastavni deo ženske nošnje u južnoj Aziji. (Prim. prev.)

urlikom koji sam ja ispustila kada sam shvatila da ću ostati bez plena. Moja sestra je malo pre toga banula u sobu i zatekla me kako diram njenu kutijicu, zbog čega je i izbio sukob. Dobro sam znala da je kosa za Aminu bila isto što i peta za Ahila jer je bila duga i prava tako da se mogla lako zgrabiti i počupati. Ali nisam se samo zbog toga opredelila baš za taj metod. Volela sam da je počupam zato što sam bila ljubomorna na njenu kosu. Mene je majka uvek šišala kao dečaka jer sam, kako je objašnjavala, bila divlje stvorenje i jer je moja kosa bila jednako neukrotiva kao i ja sama.

„Ostavi to, Saira! Jaol!“ vrištala je Amina, pokušavajući da savlada moju slobodnu ruku. Tada smo začule kako u hodniku odjekuje odsečan bat koraka. Vrhovni sudija dolazio je na bojno polje. Naša majka se, začuvši vrisku i ciku, ustremila ka sobi da prekine okršaj.

„Bas! Opet se ponašate kao divljakuše! Koliko puta sam vam objasnila da ovo nije džungla?“ Mama nas je u tren oka razdvojila. „Šta te je spopalo, Amina? Da se biješ sa sestrom kao neko besramno stvorenje?“ Naravno, mama meni nije postavila isto pitanje. Zato što je još odavno ustanovila da sam ja bila upravo to, *bešaram* stvorenje, drska i bezobrazna po samoj svojoj prirodi. Za razliku od Amine koja je *zaslужila* takvu kritiku jer je njena narav bila sasvim drugačija.

„Saira je bez dopuštenja ušla u moju sobu! Uzela mi je kutijicu za nakit i...“ Amina je podigla kutijicu koja je tokom okršaja pala na pod.

„Htela sam samo da se poigram!“

„Imaš svoju kutiju, Saira.“

„Da, ali...“

„Ali ju je slomila!“

„Nisam namerno!“

„Slomila je svoju kutiju a sad hoće da slomi i moju!“

„Sa moje je otpala balerina.“ Briznula sam u plač. Balerina je bila *strašno* važna. „I sad više ne može da pleše.“

„Lepo, nema šta! Stvarno si prava divljakuša, Saira. Zar uvek moraš da lomiš stvari i da se ponašaš kao radoznalo majmunče?“

„Samo sam htela da je nateram da brže pleše. Nisam htela da je slo-
mim.“

„Baš o tome i govorim, Saira. Ponašao se kao divljakuša jer ne raz-
mišljaš o onome što radiš i uništavaš stvari iz čiste nepažnje.“

Mislila sam da to nije pošteno. Mada je bilo tačno da moje stvari, za
razliku od Amininih, nikad nisu mogle dugo da potraju. Pa ipak, nije
bilo pošteno da se Amina tek tako izvuče. I ona je imala udela u joj
svađi. „Amina me je udarila. Otela mi je kutiju iz ruke i udarila me. A
onda me je gurnula i tako čvrsto me šćepala da mi je išćašila zglob.“

„Amina!“ Zaprepašćenje koje je izbijalo iz majčinog glasa bilo je
dovoljno da se Amina postiđeno zagleda u pod. Mama je klimnula, za-
dovoljna Amininim pokajništvom. *Iskrenim* pokajništvom. Za razliku
od pokajništva koje sam ja glumila kada bih bila saterana u škripac.
Tada se mama okrenula ka meni. „A šta si ti uradila, Saira? Zar je nisi
poćupala za kosu? Sve sam videla rođenim očima. Videla sam kako se
valjate po podu, kako se ćušcate i udarate. Jesam li vam isprićala šta
se desilo mojoj roćaki Lejli? Onda kad su se ona i njen brat pokošćkali
zbog olovke? Poćeli su da se rvu i otimaju i onda joj je brat nabio
prokletu olovku u oko. Ne zato što je to *hteo* da uradi, Saira, nego
zato što je bio nevaljao deććak. Pravi mali kabadahija. A sirota Lejla je
to skupo platila!“ Mama se stresla od jeze. „Izgubila je oko. Kada je
odrasla, niko nije hteo da se oženj njome i tako je njenom bratu palo
u dužnost da ćitavog ćivota vodi raććuna o svojoj sirotoj, nesreććnoj,
neudatoj sestri. Lejla još ćivi s njim, umesto da se udala i zasnovala
vlastitu poroććicu. Je l' sad razumete šta vam govorim? Je l' vidite šta se
dešava kada se deća ponašaju kao da su odrasla u dććungli?“

Dok je Amina postiđeno povijala glavu, iz moććjih razrogaććenih
oććiju izbijala je mešavina jeze i opććinjenosti. „Znaćći, stvarno je izgu-
bila oko, mama? Kako je posle izgledala? Je l' imala rupu? Zašto nije
nabavila stakleno oko? Semi Dejvis Junior ima stakleno oko. Baš kao i
Kolombo. To mi je tata rekao. Zato ovako gledaju...“ Zaććkiljila sam na
jedno oko, imitirajućći pogled lććudi sa staklenim oććima. „Kad bi stavila

stakleno oko, sigurno ne bi *tako strašno* izgledala. Vidiš, ovako? Je l' vidiš, mama?“

Moja majka je zgroženo zavrtela glavom. Skrenula je pogled ka Amini, koja je takođe zavrtela glavom. A onda su obe prasnule u smeh.

Ja nisam prasnula u smeh. Bar ne tada.

Ali se sada setno osmehujem, prisećajući se te davne anegdote dok se spuštam na pod pored kreveta u kome leži moja usnula sestričina. To je prvi iskreni osmeh koji sam u poslednjih nekoliko nedelja uspeła da izmamim od same sebe, mada su moji facijalni mišići dobro izvežbani usled brojnih neuspešnih pokušaja da na svom licu složim grimasu koja bi maloj Sakini trebalo da pruži utehu i ohrabrenje. Sada sam konačno shvatila u čemu je bio vic. Zašto su se moja majka i moja sestra tog dana onako smejale. Zato što sam potpuno promašila ponentu. Što nisam shvatila naravoučenije da sukob sa bratom ili sestrom može rezultirati ozbiljnim posledicama kao što je gubitak izvesnih delova tela ili, još gore, gubitak bračne podobnosti – pri čemu je ovo drugo predstavljalo ključnu temu u većini majčinih poučnih priča.

Sakina ispušta prigušen uzdah i mrmlja nekoliko nerazgovetnih reči. Nakratko ostajem tu gde sam, čekajući da soba ponovo utone u tišinu. Tada se obazrivo pridižem i primećujem odeću koju je Sakina razbacala po podu. Podižem njenu majicu i kratke pantalone i setno zurim u njih. Kada sam ja imala devet godina, tri godine više nego Sakina sada, više mi nije bilo dopušteno da nosim kratke pantalone.

Moja majka je smatrala da nije primereno da devojčice tog uzrasta nose odeću koja otkriva kolena. Dan uoči mog devetog rođendana pažljivo je pregledala stvari iz mog ormara i komode, odbacujući kratke pantalone na gomilu koju će pokloniti u dobrotvorne svrhe i pripovedajući mi poučnu priču o jednoj devojčici sa kojom se nekada davno družila u Indiji. Ta devojčica se nesmotreno vrmala po vrtu u previše kratkoj haljini tako da ju je kobra koja je pobegla iz korpe nekog fakira ujela za butinu. Naravno, ja u to vreme nisam bila *baš toliko* mala da bih dovela u pitanje logiku majčinog naravoučenja: pazi se zmija kada si oskudno odevena. Sećam se da sam je naprosto upitala zašto to

pravilo nije važno i za dečake. Da li su oni bili imuni na zmijski otrov ili su, iz nekog razloga, bili manje privlačni za zmije?

Pažljivo sklappam Sakininu odeću, primećujući kako je malena. Moja sestričina ima samo šest godina. Još je premala da bi podnela teret događaja kojem je prisustvovala. Izlazim iz sobe koja sada pripada njoj, jednako tiho kao što sam ušla. Tumaram po kući i razmišljam o Indiji – o tom mestu koje je tako daleko od losanđeleskog predgrađa u kome smo Amina i ja odrasle. Majka Indija, postojbina naših roditelja, predstavljala je izvor neverovatnih priča kojima nas je mama zasipala u detinjstvu. Priča koje su se uvek okončavale preokretom sudbinskih *karmičkih* razmera.

Moja majka je imala izuzetno utešan pogled na svet, pogled sazdan na uverenju da se loše stvari dešavaju samo lošim ljudima. Ili bar *ne tako dobrim* ljudima koji prave loše životne izbore. Takvo stanovište je svetu u kome živimo darivalo neku uređenu logiku, sa jasno definisanim ulogama i jasno postavljenim sistemom dužnosti i obaveza. Takva logika bila je sasvim uverljiva za moju sestru.

Ali ne i za mene. Ja sam se, još od početka, opirala toj logici. Moj pogled je oduvek bio usredsređen na tangente – na pirate sa staklenim očima. Kasnije sam postala toliko preokupirana pitanjima tipa *šta, gde, ko i zašto* da sam svaki čas prekidala majku raznim upadicama, fokusirajući se na stvari koje je ona smatrala potpuno beznačajnim.

Ali su takvi detalji za mene bili važniji od svega ostalog. Ti đavolski detalji zbog kojih su majčine priče morale da se preliju preko rubova kutija i fioka u koje ih je spakovala. U osmom razredu zamolila sam je da me pusti na maturalni bal.

„Ne dolazi u obzir! Kod nas muškarci i žene ne plešu zajedno, Sara. To je pogrešno. Dovoljno je da napraviš samo jednu grešku pa da kreneš stranputicom.“

„Ali, mama...“

„Nema nikakvih *ali!* Veruj mi, odlično znam dokle to može da dovede.“ Mama je zastala, napravivši dugu sračunatu pauzu. „Jednom sam poznavala jednog muškarca koji je voleo da pleše i koji je zbog

toga osramotio i sebe i čitavu svoju porodicu. "Zamišljeno je promešala jelo koje se krčkalo na šporetu, lupila varjačom po rubu lonca, smanjila vatru i vratila poklopac, a onda se spustila za kuhinjski sto i pokazala mi da učinim isto. „Bio je to nečuveni skandal! A ništa od toga se ne bi desilo da taj muškarac nije voleo da pleše.“

„Kako se zvao?“

„Zvao se... ali, to je potpuno nebitno, Saira!“ Mama je zastala, prekorno nabravši čelo. „Šta te briga kako se zvao? Ionako ga ne poznaješ.“ Ponovo je začutala, i dalje se mršteći, a onda je konačno nastavila sa pričom. „Bio je prilično imućan i uspešno je vodio porodični biznis u Bombaju. Bio je vešt trgovac i ugledan član zajednice. Odrastao je u skromnoj porodici, lišen bilo kakvog luksuza, u domu u kome se vodilo računa o svakoj pari kako bi se uštedelo dovoljno novca za makar jednog slugu jer se u to vreme smatralo da svako pristojno domaćinstvo mora imati poslugu. Bio je to znak društvenog statusa. Kako je vreme prolazilo, njegovi poslovi su postajali sve unosniji, ali se on nikad nije hvalisao ili razmetao svojim postignućima. Kad bi ga čovek čuo kako priča, nikad ne bi pomislio da je to bila *njegova* zasluga. Bio je najstariji od četvorice braće tako da je, kada mu je otac umro, u vreme kada je njemu bilo svega sedamnaest godina, preuzeo odgovornost za kompletnu porodicu. Niko od njegove braće nije imao razloga da mu bilo šta prigovori. Sve što je imao, sve što je uspeo da stekne, bilo je njihovo koliko i njegovo.“

„Od čega mu je otac umro?“

„Od raka krvi.“

„Rak krvi? Šta je to?“

Majka se ponovo namrštila. „Tako se nekada nazivala leukemija. Ali, ponovo me skrećeš sa teme, Saira. Ništa ne mogu da ti ispričam kad me stalno prekidaš glupim pitanjima.“

„Žao mi je“, skrušeno sam rekla. Ali uopšte nisam bila skrušena, već najprosto radoznala.

„U redu... Dakle, poslovi su mu sve bolje išli i ubrzo je stekao veliki ugled u društvu. Svi su ga smatrali pravim gospodinom. I bili su u

pravu. U čitavom Bombaju nije bilo obzirnijeg, velikodušnijeg i čestitijeg muškarca od njega. Svi su znali da mogu da mu se obrate za pomoć ako im kola krenu nizbrdo. A on nikad nikoga nije odbijao. Čovek je trebalo samo da ga zamoli i on bi mu, bez trunke oklevanja, izašao u susret. Često je objašnjavao da je tajna njegovog uspeha počivala u čvrstoj veri da mu je bogatstvo koje je stekao bilo ostavljeno u *amanet*, da je Alah poverio taj imetak na čuvanje njemu i njegovoj porodici kako bi ga podelili sa svojim bližnjima, sa onima koji nisu bili blagosloveni Božjom milošću.“

„Je l' to stvarno činio?“

„Šta to?“

„Pa, je l' podelio svoje bogatstvo sa drugima?“

Mama je zamišljeno zbrčkala nos. „Da, podelio je. Deo bogatstva. Popriličan deo.“ Mama je zvučala pomalo zbunjeno i kolebljivo.

„Ali je i dalje bio bogat?“

„Pa, naravno! Rekla sam da je bio veoma imućan, zar ne? Ali je takođe bio pažljiv i velikodušan prema onima koji su imali manje od njega. Njegova jedina slabost bila je ljubav prema stvarima koje su dolazile sa Zapada. Nakon sticanja nezavisnosti, njegov biznis je doživeo pravi procvat i pare su počele da pljušte kao kiša. Od novca koji nije trošio na siromašne kupovao je stvari koje su bile popularne među zapadnjačkom elitom. Nosio je elegantna italijanska odela i kvalitetnu obuću i skupe švajcarske satove. Samo najlepše i najkvalitetnije stvari. Vozio je luksuzni američki automobil, sa onim ukrasima što liče na peraja.

„Kada se venčao sa svojom suprugom, u vreme dok još nije stekao toliko bogatstvo, odveo ju je do jednog salona lepote i rekao stilisti da joj napravi frizuru po najnovijoj modi, nalik onima koje su se u to vreme promovisale u evropskim modnim časopisima. I tako je njegova mlada supruga ostala bez svoje duge tamne svilenkaste kose. Sirotica je danima plakala, ne pronalazeći utehu u njegovim tvrdnjama da je sada delovala *moderno* i *zapadnjački*. Takođe ju je nagovorio da nosi *sari* bluzu bez rukava, što je u to vreme bilo popularno među filmskim svetom u Bombaju. Njena svekrva je prekorno pućila usne kad bi je videla

tako obučenu, dok joj je baba njenog muža rekla, 'Ruke će ti zbog takve besramnosti goreti u paklu odavde dovde.'" Majka je zastala, skliznuvši prstima preko vlastite ruke, od ramena do zgloba šake.

„A šta je ona uradila? Je l' se požalila mužu?“

„Naravno. Kada je pred njim briznula u plač i ispričala mu šta joj je njegova baba rekla, on je ležerno odgovorio, 'A ti njoj sledećeg puta kaži da će njene ruke goreti odavde dovde.'" Majka je ovog puta skliznula prstima od sredine podlaktice do zgloba šake, preko dela ruke koji je otkrivala tradicionalna *sari* bluza. „Ništa ne brini, dodao je utešnim glasom. 'To je razlika od samo nekoliko centimetara, tako da tvoje muke neće biti mnogo veće od njenih.' Ali, mladi biznismen se nije zaustavio na tome. Ubrzo je počeo da izvodi svoju suprugu na elitna mesta za provod. Ona je poticala iz porodice koja je bila jednako konzervativna kao i njegova tako da su je svi odreda sažaljevali i divili joj se što je tako hrabro podnosila njegove hirove. Takođe je počeo da je vodi u plesne dvorane. Čak joj je unajmio privatnog tutora kako bi naučila korake!

„Mi smo takve ljude zvali *šaukin*. Taj izraz se koristi kad neko žarko želi da isproba sve što je novo, od garderobe do kulinarskih specijaliteta, kada je oduševljen svim stvarima koje čine život i kad od svega želi da uzme ono najbolje.“ Mama je ispustila težak uzdah i krenula ka šporetu da naspe čaj. „Znaš, uvek je lepo sresti nekoga ko je *šaukin*. To su ljudi koji zrače takvom energijom da, kad negde kroče, sve ostale bace u zasenak. Običan svet u tren oka poželi da krene za njima i da im pridržava skute.“ Mama se, sa šoljom u ruci, vratila do stola i ozbiljno se zagledala u moje oči pre nego što je nastavila sa pričom.

„Njegova supruga je u veoma kratkom roku naučila da smerno i obazrivo sledi svog muža. Nije joj bilo nimalo lako. Vidiš, ona je bila mlada nevesta, takoreći dete. Preseljenje iz roditeljskog u muževljev dom predstavljalo je za nju ozbiljan izazov. Ali se, iz najmanje dva razloga, može reći da je imala sreće. Kao prvo, bila je dovoljno dobro vaspitana da bi shvatila da su se od nje sada očekivale drugačije stvari nego ranije. Ranije je bila voljeno i paženo najmlađe dete. Svi u kući – njeni roditelji, braća i sestra – svi su je stalno mazili i ugađali joj. A

sada je postala nečija snaha. I morala je da nauči da sluša i poštuje ne samo svog muža, već i njegovu majku i babu. A one su je neprestano zasipale prekorima i kritikama. Uprkos tome, ona je veoma brzo savladala i taj ples. Naučila je da zadrži pribranost, da dostojanstveno klima glavom pred muževljevom porodicom. A, osim toga, imala je sreće i zato što je njen muž bio pravi džentlmen. Šarmantan i pažljiv, pun ljubavi i strpljenja.

„U vreme rascepa, kada je Indija bila podeljena na Indiju i Pakistan, *njena* porodica, njeni roditelji i ostala rodbina odlučili su da, poput tolikih drugih, napuste Bombaj i presele se u Pakistan. Svoj novi dom svili su u Karačiju. Iako joj je bilo teško da se rastane od svojih najmilijih, ona je znala da je njeno mesto bilo uz muža. Da je njen dom bio tamo gde je on. I da je njena sreća zavisila od njegove sreće.

„I tako je ta mlada žena izgradila svoj život u potpunosti se povinujući željama svog muža. Imali su troje dece. Kada su majka i baba njenog supruga preminule, konačno je preuzela kontrolu nad domaćinstvom. Lično je nadgledala sluge, od kojih je kuća sad vrela jer je njen muž u međuvremenu postao strašno imućan. Takođe je vodila računa o njegovoj braći i njihovim suprugama. Čak je lično učestvovala u ugovaranju njihovih brakova. Svi su i dalje živeli zajedno, kao velika skladna porodica u ogromnoj novoj kući koju je njen muž kupio. Ona je sa ponosom vodila i održavala savršeno uređeno i disciplinovano domaćinstvo. Iako nije pridavala veliku vrednost materijalnim stvarima, bilo joj je drago zbog muževljevog uspeha jer je znala koliko je to njemu značilo. Ona je oduvek bila pobožna, ali se, kako su godine prolazile, sve više okretala religiji. Provodila je još više vremena na molitvenoj asuri i još revnosnije usmeravala svoje misli ka bogu. Njen muž je bio zadovoljan zbog toga. Često je govorio da je pobožnost njegove supruge predstavljala još jedan od razloga što im se bog tako velikodušno osmehnuo.“

„I on je bio religiozan?“

„Religiozan? Pa da... bio je. Redovno se molio. Nije pio. Nastojao je da u svakoj situaciji uradi ono što je najispravnije.“

„Osим što je i dalje voleo da pleše?“

„Hmmm?“ zbunjeno je promrmljala moja majka. Na trenutak se učinilo kao da je zaboravila na poentu svoje priče. „Da, *izuzev* toga. Kao što sam rekla, bio je to dobar i čestit muškarac. Što je još bitnije, bio je dobar i zadovoljan muž. Često je hvalio svoju suprugu. Veličao je njene vrline i zasluge i u svom domu i pred ostalim svetom. Uživao je ljubav svoje dece, poštovanje svoje braće i ugled u svojoj zajednici. Imao je sve što bi jedan muškarac mogao da poželi.“ Mama je nate-nane otpila gutljaj čaja. „Njegova supruga je takođe bila srećna. Deca su im porasla i zasnovala vlastite porodice. Svi su bili dobro zbrinuti.“ Podigla je pogled ka meni, blago nabravši čelo, a tada je opustila lice, spustila šolju na tacnu i skliznula prstima preko mog obraza, sklanjajući zalutali pramen moje kratke kose. „Bila je srećna kao što ću ja biti srećna kad ti i Amina porastete i udate se.“ Ispustila je lagan čeznutljiv uzdah i nakratko začutala.

„Kada je njihova najstarija kćer, koja se udala i preselila u London, trebalo da rodi njihovo prvo unuče, muž i žena su odlučili da otputuju za Englesku. Iznajmili su stan u Londonu, blizu mesta gde im je živela kćerka, rešeni da tu sačekaju porođaj.“

„Zašto su iznajmili stan? Zašto nisu bili kod svoje ćerke?“

„Hmmm? Pa, znaš, to se u to vreme nije smatralo ispravnim. Mislim, da tast i tašta borave u domu svog zeta. To je moglo da bude shvaćeno kao da mu se mešaju u život.“

„Čak i ako su došli samo u posetu?“

„Čak i tada. Dakle, iznajmili su taj stan i svakog dana su posle doručka odlazili kod svoje kćerke na čaj, a potom bi nastavili sa šetnjom. Najčešće su odlazili u Hajd park. Baš tamo je i započeo skandal. Ne-gde, nekako, taj muškarac je upoznao jednu ženu – tačnije rečeno, de-vojku. Bila je dovoljno mlada da mu bude kćerka. Ko zna kako je došlo do toga? Kako je ta mlada Engleskinja uspela da ga zavede? Kako je počelo i koliko dugo je trajalo? Kako god bilo, taj muškarac je neko-liko nedelja nakon rođenja unučeta došao kući i rekao svojoj supruzi da se zaljubio. I da je napušta zbog neke žene koju je upoznao u parku.

Zbog neke *hipi* devojke. “Mama je na tom mestu naprasno začutala i otpila nekoliko brzih uzastopnih gutljaja čaja.

„Šta je njegova supruga uradila?“

„Šta je mogla da uradi? Ništa. Nije bilo šanse da ga zaustavi. Jednog dana se jednostavno pokupio i otišao. Napustio je i nju i čitavu porodicu. Digao je ruke od svog posla i od svojih društvenih veza i od svega što je postigao u Indiji. Napravio je budalu od sebe u očima svih ljudi koji su ga poznavali, ponizio je svoju ženu i obrukao svoju decu. Bez trunke razmišljanja svima je okrenuo leđa.“

Sećam se da sam bila šokirana pomišlju da je jedan Indijac – šta-više, jedan indijski musliman – mogao da učini tako nešto. „Šta se onda desilo?“

Mama se ozbiljno zagledala u mene. „Ubrzo nakon toga je umro“, rekla je, skrenuvši pogled u stranu. „Sam i odbačen od čitave porodice.“

Nisam imala šta da kažem. Bar neko vreme. A onda sam se prisečila zašto je moja majka započela tu priču. „Ali, mama, kakve veze to ima sa maturskim balom?“

Mama je nestrpljivo coknula jezikom. „Zar je moguće da i dalje ne shvataš, Saira? Pa, vidiš... ples je doveo do njegove propasti. Taj muškarac nije hteo da se povinuje pravilima vlastite kulture i vlastitog društva. Želeo je da pleše onako kako to čine zapadnjaci. U našoj kulturi muškarac i žena mogu da se dodirnu tek kada se venčaju. I to nasamo. Kad zaboraviš pravila svoje kulture, gubiš svoje korene, svoj identitet. Zaboravljaš šta je ispravno a šta pogrešno. Zaboravljaš da nismo došli na ovaj svet samo da bismo uživali i da bismo udovoljavali vlastitim prohtevima. Ono što radimo utiče na druge ljude, na ljude koji nas vole i koji brinu za nas. Čovek nikad ne sme da previdi ljubav i odanost svojih bližnjih, da ustukne pred samoživošću i da zaboravi da nekome nešto duguje. Svi mi imamo svoje obaveze i dužnosti. Život je sazdan na njima. I te dužnosti su na prvom mestu, daleko ispred naših sebičnih zadovoljstava i hirova.“

Dužnost i obaveza. Da li sam zakolotala očima kada sam čula taj zaključak? Sigurno jesam. Sigurno sam napućila usne, izmarširala iz kuhinje i satima se durila što mi je bila uskraćena šansa da prisustvujem

maturskom balu. Nijednog trenutka nije mi palo na pamet da se obratim ocu. Naš ženski porodični trougao je, geometrijski govoreći, ostavljao mog oca na nekoj udaljenoj ravni, pretvarajući ga u usamljenu tačku koja se sa nama nalazila u relaciji koja se nije mogla definisati matematičkim terminima. Valjda je to bilo prirodno, zato što je on bio muškarac. Ali je mene to jednostavno objašnjenje očeve isključenosti ipak ispunjavalo nemirom, kao da sam se osećala donekle odgovornom što se nisam rodila kao sin.

Jednostavna objašnjenja su me oduvek ispunjavala osećajem nelagodnosti. Valjda sam zato i počela da se bavim novinarstvom. Godinama sam putovala po svetu, otkrivajući detalje koje su drugi previdali i ignorišući detalje koji su se ticali moje *vlastite* prošlosti.

A sada se *ti detalji* više ne mogu ignorisati – mada ja i dalje pokušavam da uteknem od njih. Spuštam se na kauč i pružam ruku ka daljinskom upravljaču. Na ekranu se pojavljuju slike ratnog vihora. Džejs Erl Džons me obaveštava da gledam CNN, a ja shvatam da ne želim da budem hipnotisana dvadesetčetvorosatnim vestima, uprkos omamljujućem glasu Darta Vejdera. Uprkos tom moćnom neodoljivom glasu autoriteta. Glasu Imperije. Glasu koji me zasipa finim pedantno sročnim pričama sa finim pedantno konstruisanim poukama. Nalik pričama moje majke. Pričama iz kojih su uklonjeni svi haotični nepoželjni detalji koji bi mogli da naruše poruku koju neko želi da lansira. U nešto drugačijim okolnostima, ja bih bila tamo, na pola puta oko sveta, svesrdno nastojeći da razotkrijem sve te detalje – bebe koje su poginule od bombi, svadbene povorke zasute kišom šrapnela, ranjene i obogaljene vojnike, ubice i ubijene. Kolateralnu štetu koju glas Darta Vejdera otpisuje kao tričavu i beznačajnu stvar. Sve te detalje i još more drugih.

Isključujem TV i pitam se kako se sve to odigralo. Kako sam se ponovo obrela u kući svojih roditelja, sama sa Amininom kćerkom koja spava u susednoj sobi? Udišem noćnu tminu i tišinu – i razmišljam o svim tim detaljima. Kako da ih izdvojim iz prošlosti, koju donekle mogu da shvatim, i da ih uklopim u sadašnjost, koja mi i dalje deluje nepojmljivo.